

Barns hemmelige habitater

En kvalitativ studie i barns sosiale og språklige erfaringer når voksne ikke er tilstede.

Navn

Eirik Håkensen Andersen
[kandidatnummer: 1018]

Bacheloroppgave
BDBAC4900

Trondheim, Mai 2019

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Førord:

Denne oppgaven er et studentarbeid ved Barnehagelærerutdanningen på Dronning Mauds Minne Høyskole. I arbeidet med rapporten har jeg sett mye spennende lek og mange fantastiske ”hemmelige” steder. Underveis har jeg fått god hjelp av begge veilederne mine som har stilt de rette spørsmålene. Tusen takk for hjelp og støtte utover hva jeg hadde forventet. Jeg vil takke og barna, personalet og foreldre i NN barnehage. Takk til ettåringen Ida som har holdt pappa med selskap under store deler av skriveprosessen, og ikke minst stadig vekk forsøkt seg på grov sabotasje av oppgaven med hamring på tastaturet ved hver minste mulighet. -Tusen takk for at du ikke slettet noe. Sist, men ikke minst vil jeg takke min bedre halvdel Guro, som utrettelig har tatt seg av familien og en frynsete mann i skriveprosessen og ellers hjulpet meg enormt mye med oppgaven.

Trondheim 02.05.2019

Eirik

Innholdsfortegnelse

FORORD:	1
1.0 INNLEDNING	3
MIN PROBLEMSTILLING:	3
1.1 OPPGAVENS STRUKTUR	4
1.2.1 AVGRENSING	4
1.2.2 BEGREPSAVKLARING	5
SUBJEKTSKAPING	5
HEMMELIG HABITAT.....	5
SOSIOKULTURELT PERSPEKTIV	6
2.0 PRESENTASJON AV TEORI	6
2.1 INTRODUKSJON	6
2.2 ET SOSIOKULTURELT PERSPEKTIV PÅ BARNES HEMMELIGE HABITATER.....	6
2.2.1 På vei mot en rom(s)lig pedagogikk.....	7
2.2.2 <i>The teacher doesn't know what it is, but she knows where we are': young children's secret places in early childhood outdoor environments</i>	8
2.2.3 <i>Landscape as playscape</i>	8
2.2.4 <i>Young children and the enviroment</i>	8
MIN FORSTÅELSE AV LITTERATUREN.....	9
2.3 BARNES SPRÅK I LEKEN	10
3.0 METODE	11
3.1 INNLEDNING	11
3.2 VALG AV INFORMANTER.....	12
3.3 TIDBRUK.....	13
3.4 VALG AV METODE	13
3.5 FEILKILDER OG METODEKRITIKK	14
3.6 FØRFORSTÅELSE.....	15
3.7 ANALYSE.....	16
3.9 ETISKE HENSYN	16
4.0 PRESENTASJON AV- OG DRØFTING RUNDT EMPIRISKE FUNN	17
4.1 INTRODUKSJON	17
4.1.1 <i>Jenta i rota – hemmelige steder som valuta</i>	17
4.1.2 <i>Storebroren – konfliktløsning når de voksne ikke ser</i>	19
4.1.3 <i>Zombietanksen – Språket i rollelek</i>	21
4.2 TILGANG TIL HEMMELIGE HABITATER	23
5.0 OPPSUMMERING/KONKLUSJON	24
6.0 AVSLUTNING	25
7.0 BIBLIOGRAFI	25

1.0 Innledning

Et syrintre i hagen til bestemor er mitt første minne om steder jeg nå vil kalle ”hemmelige habitater”. Sommer etter sommer tilbrakte jeg time etter time mellom syrintreet og hekken som lå bak. Ved siden av den tettgrodde hekken lå det en liten sti som førte inn i et hulrom under treet, og dette hulrommet var alt fra hus til hemmelig ninjacamp. Når jeg fikk besøk av venner var det hit til dette treet jeg tok med gjestene. Etter hvert som jeg ble eldre skiftet også dette stedet karakter, men det var like fullt hemmelig for alle andre enn de jeg inviterte inn. Det er mange år siden vi flyttet fra nabolaget der dette treet sto, og treet er borte for lengst, men etter hvert som jeg er blitt voksen og fått egne barn, kan jeg ofte se at mine egne barn søker til tilsvarende steder i min egen hage.

Min definisjon av hemmelig habitat er:

Et hemmelig habitat er et sted som oppstår i grenselandet mellom den internaliserte leken og de fysiske rammene rundt. Dette stedet er hemmelig for alle som ikke er invitert inn i leken. Med hemmelig mener jeg at stedet vanskelig kan observeres for utenforstående, for det ser ut som et hvilket som helst vanlig sted. Innholdet i stedet skapes i barnets fantasi og formidles muntlig og fysisk til de som er invitert inn i leken. Det kan også være avskjermet slik at de voksne eller andre barn ikke ser hva som skjer på disse stedene. De hemmelige habitatene er blant annet interessante som arnested til ulike rolleleker. Læringen og samhandlingen mellom barna på slike steder kan sees i en sosiokulturell sammenheng.

Min problemstilling:

Hva kjennetegner hemmelige habitater og hvilke sosiale og språklige erfaringer kan barna få når de voksne ikke er tilstede?

Det er selvsagt ikke mulig å ta for seg alle sosiale og språklige erfaringer i en liten undersøkelse som dette, men jeg ønsker å se på noen av erfaringene barna kan få.

Når man ser inn i slike hverdagshendelser og bestemte situasjoner åpner man opp for ”å kunne se det store i det lille”, som for eksempel hvordan blick og mimikk brukes under samtale og forhandling i leken. Dette er vanskelig å se uten å sette av god tid til observasjoner. I forkant av undersøkelsene stilte jeg meg undrende til hvordan hemmelige habitater oppstår, hvor man kan finne de og hva som kan gjøre et spesifikt sted til en foretrukket lekearena.

I min forskning skal jeg derfor se nærmere på hvordan barn skaper de hemmelige rommene, og hvordan barnas samspill fungerer i de områdene der voksne ”ikke har adgang.” Jeg vil også se på hvordan barna bruker de fysiske stedene i samhandling med andre barn, både som driver i leken, men også som forhandlingskort i relasjoner. Med andre ord ønsker jeg i oppgaven å se på hvordan barna kan bruke fantasien og de hemmelige habitatene som valuta knyttet opp i mot det sosiale samspillet i gruppen og den sosiale posisjoneringen hvert barn har.

1.1 Oppgavens struktur

Jeg har delt inn oppgaven i fem kapitler. Det første kapitlet skal gi leseren et innblikk i oppgaven og problemstillingen, i tillegg til å presentere min egen forståelse av uttrykk som brukes i problemstillingen. Andre kapittel er teorikapitlet som vil tydeliggjøre begreper som er sentrale i forståelsen av oppgaven, slik at leseren får en bredere forståelse for hva som er sentralt i teksten. Andre kapittel tar også for seg hvilket læringssyn som er representert i oppgaven. Videre tar andre kapittel for seg teoridelen som brukes i drøftingen, som utgjør fjerde kapittel. Tredje kapittel er metodekapitlet som tar for seg metode, etiske hensyn, feilkilder og liknende. Jeg har valgt å ha et bredt fokus på metodekapitlet for å gjøre oppgaven mer transparent. Funn og drøfting utgjør fjerde kapittel. Jeg har valgt å ha dette kapitlet samlet. Avslutningsvis står konklusjonen som et eget og siste kapittel

1.2.1 Avgrensing

I oppgaven har jeg valgt å se nærmere på barnas samspill i hemmelige habitater utendørs. Det meste jeg har funnet av relevant forskning på temaet handler ofte om rommene inne i barnehagen eller innenfor barnehagens gjerde. Jeg ønsket derfor å se hvordan hemmelige habitater kunne skapes utenfor de etablerte pedagogiske rommene i barnehagen. Min egen barndoms syrintre er et typisk rom som ikke kan oppstå der gresset er velpleid og hekkene velfrisert. Noen rom kan bare oppstå der naturen selv bestemmer at de skal oppstå. Derfor ønsket jeg å se på hvordan barna tar i bruk naturen og de rommene som ikke er blitt definert av voksne allerede.

1.2.2 Begrepsavklaring

Subjektskaping

I denne oppgaven ser jeg på barna som *human beings*. Med det mener jeg at barns subjektskaping skjer i en prosess der barna ikke bare er på vei til å bli et menneske (*human becomings*), men at barna må møtes og aksepteres for den de er, der de er. Dette synet på barn anerkjenner barn som tenkende medmennesker som lærer med og av andre barn, og er grunnleggende for forståelsen av hemmelige habitater i et sosiokulturelt perspektiv.

Hemmelig habitat

I begrepet hemmelige habitater legger jeg til grunn de stedene barna oppsøker når de ønsker å være i fred for å leke, gjemme seg eller slappe av. I avhandlingen På vei mot en rom(s)lig pedagogikk presenterer Solveig Nordtømme begrepet "bakrommet". Nordtømme beskriver bakrommet som "*et sted der barna vil være ute av syne*" (Nordtømme S., 2016, p. 223). Barna bruker bakrommet som et sted der de kan slippe forventninger og krav, og de slipper å ha voksne som ser hva de gjør (Nordtømme S., 2016). Slik finner jeg at Nordtømmes bakrom og min forståelse for hemmelige habitater er overlappende, men ikke identiske. Begrepet habitat har jeg lånt av Fjørtoft som henter det fra det naturvitenskaplige feltet økologi. Et habitat er et foretrukket tilholdssted for en spesifikk art. I et større perspektiv kan vi se at flere habitater utgjør en biotop. I denne sammenhengen er barnehagen biotopen, med uendelig mange habitater for barna, som utgjør arten som bebor området. I min forståelse av hemmelige habitater oppstår habitatene i barnets egen lek, der barnet kan gi rommet egen materialitet gjennom å bruke tilstedeværende objekter slik som en veltet rot eller en bokhylle. Disse objektene får nye bruksområder gjennom barnets fiksjon og fantasi. Nordtømme legger vekt på at aktivitetene foregår på siden av og utenfor de definerte pedagogiske rommene, og gir rom for barns subjektskaping (Nordtømme S., 2016, p. 225). I disse rommene får barna adgang til å utforske og erfare sosialt samspill uten at voksne er tilstede og hører det som blir sagt. Der Nordtømme i all hovedsak har basert sin forskning på fysiske rom i barnehagen, ønsker jeg i min oppgave å observere barn i deres habitater utenfor barnehagens forhåndsdefinerte rom og artefakter, slik at den internaliserte lekens form, altså leken som kommer av fri fantasi, tydeliggjøres for meg som observatør.

Sosiokulturelt perspektiv

Med sosiokulturelt lærings syn kan vi si at vi ser på sosial samhandling som en læringsarena. Den sovjetiske psykologen Lev Vygotsky regnes av flere som opphavsmann for det sosiokulturelle lærings synet, men andre teoretikere har også liknende teorier. Dette teoretiske synet ser på hvordan man i samhandling med andre skaffer seg nye erfaringer og ny lærdom. I sosiale relasjoner får barna øvd på de tingene som utgjør sosialt samspill, slik som språk, selvregulering, forhandling om regler eller konfliktløsning. På mange måter kan vi si at det sosiokulturelle perspektivet vektlegger både den internaliserte leken i barnet og de andre deltakerne i leken, og at læringen skjer når hvert individs internaliserte lek foregår i samspill med andre barn.

2.0 Presentasjon av teori

2.1 Introduksjon

I dette kapittelet vil jeg ta for meg den teoretiske bakgrunnen for mine drøftinger. Jeg vil se på hva som kan skape et hemmelig habitat, og videre vil jeg gjøre rede for aktuell teori som jeg i drøftingen knytter opp mot barns lek og språk i leken.

2.2 Et sosiokulturelt perspektiv på barns hemmelige habitater

I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på det sosiokulturelle perspektivet i møte med barns hemmelige habitater. Det sosiokulturelle perspektivet setter fokus på sosial samhandling og hvordan man kan lære av hverandre i en sosial prosess (Öhman, 2012, p. 51). Vi sier at Lev Vygotsky var den første sosiokulturelle teoretikeren (Öhman, 2012, p. 51). I boken "Det viktigste er å leke" gjør Margareta Öhman rede for hvordan Vygotsky mente "*Alle høyere mentale funksjoner, som språk og tenkning har sitt opphav i mellommenneskelig samspill(...)*" (Öhman, 2012, p. 51). Når jeg ser på Vygotskys teorier er det spesielt lekens betydning for abstrakt tenkning og leken som kulturelt verktøy jeg trekker frem i denne oppgaven.

Det kan også være naturlig å trekke frem Pianta når man ser på barns læring i relasjoner. Når Ingunn Størksen skriver om sosial utvikling, viser hun til boken ”Enchancing relationships” der vi finner Piantas seks utviklingsmessige temaer for barns oppvekst. Blant annet vektlegger Pianta hvordan språket utvikles når man leker med jevnaldrende og møtes på samme nivå. Slik språkutvikling fører til at barna får stadig mer avansert kommunikasjon, og dette er også viktig for den sosiale utviklingen. Videre trekker Størksen fram hvordan Pianta redegjør for viktigheten av trygge relasjoner til andre barn og venner, slik at man får erfaringer i å forhandle om sosiale regler, roller og oppmerksomhet. Når vi tar for oss det sosiokulturelle perspektivet på hemmelige habitater må vi ta utgangspunkt i hvordan samhandlingen mellom barn er på slike steder.

2.2.1 På vei mot en rom(s)lig pedagogikk

Solveig Nordtømme tar for seg en rekke lekebiotoper - eller rom som hun selv kaller det, i sin doktorgradsavhandling ”På vei mot en rom(s)lig pedagogikk” (2014). I denne avhandlingen gjør hun rede for hvordan barn trekker seg unna de etablerte områdene for lek for å kunne lage seg en hemmelig verden. Disse hemmelige stedene foregår ofte på bakrom, - rom som brukes til andre ting enn de opprinnelig var tiltenkt. Bakrommet fungerer som hemmelige fristeder for barna slik at de kan dele lek, humor eller ulovligheter som ikke er ment for andre tilskuere enn de som er invitert inn (Nordtømme S., 2016). I disse bakrommene har barna en relasjon til hverandre, på den måten at det er en relasjon så lenge man må forholde seg til andre mennesker. Bourdieu (2014) hevder ifølge Nordtømme at det vil være en sosiokulturell maktkamp i alle relasjoner, og at ingen er jevnbyrdige i slike relasjoner, siden det vil oppstå en maktkamp for tilgang til leker og annet materiell (Nordtømme S., 2016, p. 217). Sett i et sosiokulturelt perspektiv kan vi si at barna har muligheten til å kjøpslå omkring sin sosiale status i barnegruppen ved å bruke hemmelige steder og habitater som en valuta. En slik valuta vil da kunne bestå av for eksempel inkludering eller utfrysing av andre barn. Nettopp ved å la barna skape disse erfaringene med forhandling og maktkamp legger vi også et grunnlag for læring. Blant annet kan barnas erfaringer i en slik situasjon være å kjenne på følelsen av å være inkludert eller ekskludert. Nordtømme skriver videre at *”Samspill mellom rom, materialitet og subjektene vil kunne være faktorer som bidrar til inkludering for noen og hvordan det føles å bli ekskludert eller inkludert vil være med på å bygge barnas empati og forståelse for andre.”* (Nordtømme S., 2016).

2.2.2 The teacher doesn't know what it is, but she knows where we are': young children's secret places in early childhood outdoor environments

I denne artikkelen presenterer Deborah Moore sin forskning knyttet til hemmelige steder i barnehagen. Artikkelen er på engelsk og utdragene jeg bruker er fritt oversatt. I artikkelen ser hun på hvordan barna tar i bruk egne steder på en annen måte enn de voksne i barnehagen hadde tenkt (Moore, 2014, p. 20). Videre beskriver hun hvordan barna etablerer slike hemmelige steder. Hun trekker også frem hvordan barn kan gjemme seg *"in plain sight"*, altså uten å forsøke å gjemme seg, uten en gang nødvendigvis å ville det. Moore drøfter også rundt Moser og Martinsens funn om en økende *"tendency towards hyper-vigilant supervision"* oversatt til *"en tendens mot overvåking i barnehagen"*, hvor hun sier at det er få steder barna kan gjemme seg i barnehagens områder, siden pedagogene får med seg det meste som skjer (Moore, 2014).

2.2.3 Landscape as playscape

I artikkelen *"Landscape as playscape"* tar Ingunn Fjørtoft for seg hvordan tre norske barnehager bruker naturen rundt barnehagene til å arbeide med barnas motorikk. Hele artikkelen er ikke relevant for denne studien, men hun innfører noen begreper som jeg jobber videre med i min undersøkelse. Habitatbegrepet har Fjørtoft lånt fra økologien i naturvitenskapen, der habitatet fungerer som det foretrukne oppholdsstedet for en spesifikk art (Fjørtoft, 2004). I artikkelen bruker Fjørtoft habitatbegrepet om stedene barn bruker til ulik lek utendørs. Leken i disse hemmelige stedene er ofte rollelek der barna tar i bruk de mulighetene som ligger naturlig i omgivelsene. I følge Fjørtoft kan et man definere et habitat som et område som består av flere biotoper som kan brukes i forskjellige årstider (artikkel på engelsk, fritt oversatt) (Fjørtoft, 2004). I artikkelen presenterer hun hvordan barnegruppen brukte ulike steder, med ulike topologiske verdier, flere timer hver dag. Det er videre verdt å merke seg at i Fjørtofts undersøkelse var barnehagelæreren delaktig i disse habitatene.

2.2.4. Young children and the environment

I artikkelen *"Young children and the environment"* presenterer Sue Elliot barnas trang til å skape hemmelige steder som et rudimentært overlevelseshov (Elliot, 2014). Elliot beskriver

barnas trang til å opprette hemmelige steder som et rudimentært behov med et utgangspunkt i darwinistisk evolusjonsperspektiv (Elliot, 2014). Hun mener med dette at mennesker hadde et behov for å skape trygge gjemsteder for å overleve. Når vi kaller dette rudimentært er det med bakgrunn av at dette ikke lenger er en del av et menneskes overlevelsesbehov, men fremdeles ligger trangen til å gjemme seg der som et instinkt for barnet. Vi kan derfor med utgangspunkt i dette synet på utvikling tenke oss at det er like elementært for et barn å gjemme seg som det er å leke, og derfor helt naturlig at hemmelige steder blir en del av leken. Artikkelen skiller seg noe fra resten av artiklene jeg har valgt ut siden denne ikke er like sosiokulturelt forankret. Jeg synes allikevel at perspektivet til Elliot både er svært spennende og relevant for oppgaven.

Elliot's teori kan man forstå som at det er grunn til å tro at de fleste barn på et eller annet tidspunkt trekker hemmelige steder inn i sin egen lek. Jeg velger å kalle disse stedene for hemmelige habitater.

Min forståelse av litteraturen

Min forståelse er at habitatet er et sted barna har en mer følelsesmessig tilknytning enn et hemmelig sted. Habitatfølelsen oppstår når dette stedet er tatt i bruk gjentatte ganger og blir et foretrukket sted for barna å oppholde seg. Ved å la barna bruke det hemmelige habitatet, og etablere et sted gjennom sin egen fantasi og internaliserte lek, så gir vi barna rom til å skape noe selv. Dette åpner opp for at vi ser barna som "*human beings*", altså selvstendig tenkende individer som bruker kreativitet og skaperglede for å innrede sitt eget hemmelige rom. Min forståelse fra barns habitat skiller seg litt fra Fjørtofts forståelse. Når jeg presenterer de hemmelige habitatene i denne oppgaven, vil det kanskje etter Fjørtofts forståelse kalles en biotop. Men siden hemmelige habitater i stor grad foregår i barns fantasi, vil det hemmelige habitatet bare begrenses av leken og barnas frie fantasi. Fjørtoft bruker habitatbegrepet om et bundet fysisk sted med ulike biotoper (Fjørtoft, 2004, p. 27), mens jeg forstår hemmelige habitater som et resultat av både den fysiske verden rundt barnet og den internaliserte leken.

2.3 Barns språk i leken

I samspillet mellom mennesker står dialogen i en særstilling, skriver Anne Høigård.

I barnegruppen jeg har observert er det barn i alderen tre til seks år. På grunn av den store spredningen i alder vil jeg gjøre rede for noen kjennetegn ved barnas språkutvikling, som i følge Høigård kan deles inn i aldersgrupper. Disse aldersgruppene er selvsagt ingen fasit, og det vil være store variasjoner hos enkeltbarn. Hvis vi starter med de minste barna på avdelingen skriver Høigård om disse at *”når barn når tre års alder begynner barna å kunne snakke fremfor å bruke kroppslige signaler. Barna bruker og befester det de har tilegnet seg av språkkunnskaper.”* (Høigård, 2013, p. 82). Hvis vi ser på samtalene mellom barn i denne alderen, vil vi se at samtalene ikke nødvendigvis følger et bestemt emne av gangen, men kan ifølge Høigård oppleves som springende for voksne som følger samtalen. Allikevel kan dette assosiative mønsteret sannsynligvis være både logisk og sammenhengende for barna (Høigård, 2013, p. 82).

Hos fire- til femåringer preges språket av et langt mer komplekst innhold og struktur. Antall mulige handlinger gir lekekameratene anledning til å delta i planlegging og forhandle om roller, samt utvikle kompleksiteter i den sosiale liksomverdenen. I tillegg til å videreutvikle språklig kompetanse vil barn som leker utvikle evne til å skifte perspektiv, og i disse prosessene lære om sosiale normer i jevnalderskulturen. I samtale med andre barn kan barna rundt seks års alder beherske dialoger med andre barn, såkalte dialogsamspill. En dialog består av verbalspråket, kroppsspråket og prosodiske signaler (Høigård, 2013, p. 67).

Anne Høigård viser at leken er en viktig del av barnets kognitive utvikling. Språkutviklingen som kan sees på som en del av den kognitive utviklingen skjer i samspill med andre helt fra vi er små (Høigård, 2013, p. 23). Dialogsamspillet som starter når barna er rundt seks år er grunnleggende for å kunne utføre språkhandlinger med andre. For eksempel er det å love noe en språkhandling som hjelper barna å garantere for at det de sier er sant. En språkhandling sier noe om hva man bruker språket til (Høigård, 2013, p. 85). I barnehagesammenheng er språkhandlinger spesielt interessante siden den kan si noe om barnas språkutvikling. Barna tar i bruk de forskjellige språkfunksjonene etter hvert som de mestrer språket bedre og bedre. For eksempel skriver Høigård at barn ikke forstår ironi før etter sju års alder, og ikke mestrer å love før de er fem til seks år (Høigård, 2013, p. 85).

Hvis vi ser nærmere på hvordan barnet tar med språket inn i leken, er det naturlig i denne oppgaven å se på rolleleken og hvilken funksjon språket har her. Høigård viser til at rolleleken er den viktigste formen for lek sett fra et språkutviklingssynspunkt (Høigård, 2013, p. 93). Barna bruker språket for å skape en fiksjon der *”tid, gjenstander og omgivelser omformes i fantasien til noe annet enn de er i virkeligheten”* (Høigård, 2013, p. 93). Slik sett er dette relevant i mitt syn på barnas habitater der leken oppstår både i det fysiske miljøet rundt barnet, men også i den internaliserte leken. Høigård vektlegger språket som bærende i fantasileken, og skriver videre hvordan barnets språkbrukskompetanse er avgjørende for å kunne *”..oppfatte og følge opp andre barns initiativ til rollelek.”* (Høigård, 2013, p. 94). Et kjennetegn ved rolleleken er at barna kan gå ut av rollen og snakke som seg selv før de fortsetter i rollen sin. Høigård trekker frem en rekke språklige gevinster ved rollelek. Blant annet fremhever hun hvordan barna dekontekstualiserer gjennom å bruke indre bilder av det som skjer. Barna må ta hensyn til den man leker med gjennom desentrering for at leken ikke skal bryte sammen. Gjennom rolleleken får også barna brukt et språk som kanskje ikke ligger naturlig for dem, gjennom rollene de spiller. Rolleleken spiller i følge Høigård også en viktig rolle innen semantisk utvikling, siden barna får trent på nye ord og lagt mening i hva ordene betyr (Høigård, 2013, p. 100). Høigård beskriver hvordan forberedelsene til rollelek ofte innebærer å bygge og innrede stedet der leken skal foregå (Høigård, 2013, p. 94), noe som vises godt i kapittelet om jenta i rota.

I denne oppgaven vil jeg spesielt trekke frem noe av det barna lærer om språkbruk når de er i lek i hemmelige habitater. Her må barna ta språklig initiativ, de forhandler og forklarer, argumenterer og begrunner, de løser problemer, de fantaserer, tuller og mye annet. I leken må barna selv finne strategier for å komme i mål med det de ønsker å uttrykke, og kan ikke nødvendigvis støtte seg på voksne (Høigård, 2013, p. 236). Det er nettopp dette som gjør de hemmelige habitatene spennende sett fra et språkperspektiv. Her handler det igjen om å se det store i det lille, og om å ha muligheten til å sette seg ned med barna og observere.

3.0 Metode

3.1 Innledning

Når jeg spoler tilbake til egen barndom og mitt eget syrintre som nevnt i innledningen kan jeg ikke huske at det noen gang var med noen voksne til mitt hemmelige habitat. Kanskje er det

slik at de hemmelige habitatene kun kan oppstå om de faktisk er hemmelige for de voksne. Og kanskje er det slik at Nordtømme ble invitert med inn i et bakrom som var konstruert i den hensikt å innvie den voksne, men ikke det ”ekte” bakrommet? I dette kapittelet skal jeg ta for meg hvilken metode jeg brukte for datainnsamlingen, og hvilke utfordringer dette bød på. I tillegg vil jeg presentere hvilke informanter jeg brukte og hvorfor jeg valgte disse. Deretter gjør jeg rede for mulige feilkilder til forskningsgrunnlaget. Utover dette vil jeg også gjøre rede for egen førforståelse og hvilke etiske hensyn jeg måtte ta i feltarbeidet. Metodekapittelet utgjør en betydelig del av oppgaven for å sikre at besvarelsen er transparent.

3.2 Valg av informanter

Valget av informanter falt på et utvalg av barn i en friluftsbasis, for å få muligheten til å se nærmere på barns habitater utendørs. Dette fordi mesteparten av forskningen jeg fant på temaet i all hovedsak holdt seg innendørs. Valget av barnehage og avdeling er basert på at jeg kjenner avdelingen godt, siden jeg i perioder har vært vikar på avdelingen. Derfor hadde jeg også kjennskap til barn og personale. Jeg hadde også i forkant av undersøkelsen en viss formening om hvor barna leker og oppretter de hemmelige habitatene.

I forkant av undersøkelsen fikk alle foreldrene på avdelingen et samtykkeskjema. Av 24 mulige informanter fikk jeg samtykke til å observere 13 barn. Siden fokuset i forskningen i førforståelsen var barns språk, valgte jeg av disse 13 informantene de største barna i barnehagen, det vil si fire- og femåringene. Jeg hadde med andre ord ni barn som jeg hadde fokus på i observasjonene. Vi kan si at utvalget av informanter ble valgt ut i av det Larsen kaller *skjønnsmessig utvalg*, noe som vil si at det er strategisk utvelging, der informantene er valgt fordi de er mest relevant for oppgaven (Larsen, 2012, p. 78). Selv om det i følge Larsen ikke er vanlig å bruke *variabler* i kvalitativ forskning, sier hun også at det kan være hensiktsmessig avhengig av hva det forskes på (Larsen, 2012, p. 80). I min oppgave ønsket jeg å observere de eldste barna på avdelingen basert på en rekke variabler. Den viktigste variabelen er i dette tilfellet hvor språkkyndige barna er, videre valgte jeg de barna som jeg anså som mest kompetente i den sosiale leken. Jeg har også med et eksempel fra en jente på tre år; ”jenta i rota”, siden jeg opplevde at denne jenta brukte sitt hemmelige sted som et forhandlingskort for å øke sin egen sosiale status i barnegruppen. Valget av informanter var basert på de barna som har mest erfaring med bruk av språket i lek og også normalt sett er mer kompetent til å drive egen sosial lek. Det er viktig å understreke at basert på det skjønnsmessige utvalget av informanter og variablene disse er valgt ut ifra, kan man ikke kalle utvalget for et *generaliserende* utvalg, det vil si at utvalget ikke er representativt for barn

generelt. Det er allikevel et spennende utvalg som ga meg muligheten til å fordype meg i de små tingene som barna opplever som store.

3.3 Tidsbruk

Feltarbeidet ble utført i perioden 23. januar - 08. februar 2019, der observasjonene var spredt utover enkeltstående dager, til sammen fire dager i barnehagen. Observasjonene ble gjort i utetiden til avdelingen som er mellom 09.00 - 11.00 og 12.00 - 16.30. I en større studie ville jeg valgt å observere barnegruppen i lengre tid, men på grunn av forhold utenfor min kontroll, ble det med disse observasjonene.

3.4 Valg av metode

For å få svar knyttet til problemstillingen var det naturlig å velge *induktiv* tilnærming til forskningen. Tilnærmingen tilsier at målet er å få et helhetlig bilde av problemstillingen. Med induktiv tilnærming er det kvalitativ metode som er vanligst (Larsen, 2012, p. 21). Med dette mener jeg at jeg fordypet meg i ikke-målbare (ikke tallfestbare) data i forskningen, såkalte mykdata (Larsen, 2012, p. 21). I undersøkelsen har jeg brukt observasjoner av barn i lek. Feltarbeidet slik jeg gjennomførte det, er det Ann Kristin Larsen kaller "*passiv deltakende observasjon*" (Larsen, 2012, p. 89). Jeg har forsøkt å ikke la min egen tilstedeværelse påvirke barnas lek. Jeg har i observasjonene vært i umiddelbar nærhet av barna, og overhørt samtalen barna har hatt seg imellom. Jeg har dokumentert dette gjennom protokoll, der jeg etter gjennomført observasjon umiddelbart har trukket meg tilbake og bearbeidet notatene. Dette kaller Larsen for *ustrukturerte observasjoner* (Larsen, 2012, p. 92). I noen tilfeller har jeg bearbeidet notatene på slutten av dagen. I notatene har jeg notert det jeg har observert, og jeg har også forsøkt å notere kontekst og andre ting som kan være relevante for observasjonene. Denne måten å jobbe på beskriver Larsen som fyldig, siden man får med seg mer av det som skjer (Larsen, 2012). Når man jobber på denne måten skriver Larsen videre at det er vanskelig å unngå at man tolker mens man skriver. Jeg har i feltarbeidet forsøkt å tolke minst mulig i notatene, men har laget stikkordskommentarer til observasjonene for å støtte analyse- og fortolkningsarbeidet i ettertid (Larsen, 2012, p. 96). For å få en bredere forståelse av barnas lek har jeg hatt uformelle samtaler med enkelte av barna knyttet til stedene de har tatt i bruk. Slike samtaler har vært i etterkant av observasjonene for å kunne beskrive hva barna faktisk har lekt, og sjekket dette opp imot egne funn i observasjonene. Slik har jeg forsøkt å få et mer tydelig bilde av noe som i utgangspunktet er komplekst å observere.

I utgangspunktet hadde jeg tenkt å gjennomføre barnesamtaler med opptak, men siden slike samtaler er søknadspliktig til NSD (Norsk senter for forskningsdata) og tidsperspektivet i oppgaven er ganske kort, gikk jeg bort fra denne metoden. Jeg tror allikevel at i en større forskningsstudie av barns hemmelige habitater ville det vært interessant å ha formelle barnesamtaler for å gå enda dypere inn i barnas egne beskrivelser og forklaringer på hva de bruker habitatene til og hvordan de med egne ord forklarer hvordan de løser problemer og konflikter som måtte oppstå i leken når det ikke er noen voksne tilstede.

3.5 Feilkilder og metodekritikk

Premisset i oppgaven er barns språk når voksne ikke er tilstede, noe som faller på sin egen urimelighet siden observasjonene er gjort av en voksenperson. Larsen beskriver dette som et av problemene med feltobservasjoner, det at man som observatør ikke får adgang til de områdene som skal observeres (Larsen, 2012, p. 93). I mitt feltarbeid opplevde jeg flere ganger at leken skiftet karakter når jeg kom nærmere der barna holdt på, og flere ganger søkte barna til nye steder når jeg kom. Dette kan ha vært for å komme vekk fra voksenpersonen jeg representerte. Jeg opplevde det også som utfordrende å være passiv deltakende observatør som ikke setter preg på leken. Her kan man trekke en parallell til filmen ”Salmer fra kjøkkenet” der observasjonsobjektet ikke klarer å følge de daglige rutinene sine siden observatøren sitter på kjøkkenet hans på en pidestall. På samme måte kan det virke som barna til tider ble påvirket av å ha en voksen som for å observere det de holdt på med. Larsen kaller dette for *undersøkelseeffekter* (Larsen, 2012, p. 71).

Gjennom observasjonsperioden opplevde jeg i de fleste observasjoner at min tilstedeværelse påvirket leken eller samtalen i en viss grad. Det kunne være barn som gjerne ville at jeg skulle innta en mer aktiv lekrolle eller barn som flyttet leken unna meg. Videre er det grunn til å tro at med et større omfang på observasjoner, ville barna etter hvert som de aksepterte min tilstedeværelse som observatør, invitert meg inn i de hemmelige habitatene sin på en annen måte, kanskje som en mer deltakende aktiv observatørrolle eller som gjest, slik også Nordtømme gjorde i sine undersøkelser (Nordtømme S., 2016). Noen av opplevelsene jeg hadde ble dokumentert som praksisfortellinger. Praksisfortellingene kan ikke sees på som objektive observasjoner, men som skildringer av hendelser fortolket av meg. Min egen følelsesmessige forståelse av situasjonen kan derfor ha farget disse tekstene og ført til det Larsen kaller *lav reliabilitet* (Larsen, 2012, p. 71). Med andre ord er dette dokumenter jeg kan bruke til å fortolke videre ut ifra, men de er ikke nøyaktige nok til å kunne støtte hele

forskningen. Videre kan jeg, basert på min kjennskap til barnegruppen, ha valgt ut informanter som er sterkere i enkelte ferdigheter som språk, eller sosial kompetanse. Dette kaller Larsen *skjevheter i utvalget* (Larsen, 2012, p. 71). Jeg har forsøkt å jobbe på en måte som skaper *reabilitet* i oppgaven gjennom en transparent arbeidsprosess. Bergsland og Jæger vektlegger at en kvalitativ studie ikke bør *generalisere*, men at man ser det store i det lille gjennom rike beskrivelser av de enkeltsituasjonene man ser nærmere på (Bergsland & Jæger, 2018). Jeg har derfor forsøkt å beskrive så mye som mulig av situasjonene jeg har sett på. Når jeg så har knyttet funnene opp imot gjeldende forskning er det med på å skape validitet til oppgaven. Likevel er det slik med kvalitative undersøkelser at man kan legge egne følelser og tolkninger til grunn slik at hendelsene passer den aktuelle forskningen. Jeg har vært bevisst på at dette kan skje under datainnsamlingen.

3.6 Førforståelse

I forkant av undersøkelsen var jeg ganske sikker på at barna ville vise meg disse hemmelige habitatene slik at jeg fikk et innblikk i hvordan språket brukes slike steder. Mitt bilde på barn i hemmelige habitater er at de er svært selvgående og kommer lett i lek på egenhånd. Førforståelsen min av etablering av de hemmelige habitatene kommer i all hovedsak av at jeg har sett selv hvordan barn skaper seg tilholdssteder ute i naturen gjennom samarbeid og lek. Jeg syntes at dette var så spennende at jeg ønsket å gå mer i dybden på hva som skjer når barn innreder et slikt sted. Møblene og inventaret kommer jo stort sett fra barnets egen fantasi, og forteller meg hvor kreative og løsningsorienterte barna må være. Jeg hadde også en førforståelse av at barna i det store og hele klarer å løse sine egne konflikter når de er alene. I forkant av prosjektet har jeg også en forståelse av at barna lettere tar kontakt med de voksne for å løse selv bagatellmessige (for den voksne, selv om det kanskje ikke oppleves slik for barna) konflikter. Jeg ville derfor undersøke om barna forsøker forskjellige strategier for konfliktløsning når barna ikke har ”den enkle utveien” med å gå til de voksne for å få hjelp til meglingen. Min førforståelse er at jeg tror barn er svært kompetente til å løse egne konflikter uten hjelp av de voksne. Det er allikevel ikke slik at jeg har opplevd de voksnes tilstedeværelse som overflødig.

3.7 Analyse

Dataanalysen ble gjort ved å sette sammen deler av funnene og skape et helhetlig bilde. Dette bildet ble ytterligere bekreftet ved å sette funnene opp imot gjeldende teoretiske og pedagogiske prinsipper. Hermeneutikk er ifølge Bergsland og Jæger både en metodologi og en metateori som legger grunnlaget for vitenskapelig arbeid med temaer som tolking av tekst og historikk, slik at det fremstår like troverdig som naturvitenskap (Bergsland & Jæger, 2018, p. 42). Man kan si at gjennom dette arbeidet har jeg forsøkt å ha en hermeneutisk tilnærming til teksten jeg har produsert etter observasjonene. Jeg har gjentatte ganger gått frem og tilbake i teksten og forsøkt å koble riktig teorier på rette observasjoner, for slik å sette dette opp imot min egen forforståelse. På denne måten har også forforståelsen min utviklet seg. Dette kalles en hermeneutisk sirkel, og handler om å fortolke teksten gjennom forforståelsen for å utvikle min forståelse av temaet. Gjennom å utdype min forforståelse for temaet og hvilke metoder jeg har brukt i arbeidet har jeg forsøkt å vise hvordan jeg har fått det Bergsland og Jæger kaller *den rette avstanden* til barna som er blitt observert. Den rette avstanden beskrives som at man forsøker å legge egne emosjonelle koblinger og forforståelser knyttet til barna til side, slik at observasjonen oppleves så objektiv som mulig. Med utgangspunkt i dette har jeg tatt mine funn og sett spesielt på samhandlingen mellom barna, og lagt vekt på hvordan denne samhandlingen kan føre til læring av språk og sosiale koder.

3.9 Ethiske hensyn

Samtykke.

I forkant av undersøkelsen innhentet jeg samtykke fra de foresatte i barnehagen. Samtykkeskjema ligger vedlagt under ”vedlegg”. Jeg har utelukkende observert barn jeg har fått samtykke til å observere. Barna ble også informert i oppstarten av prosjektet om at jeg var der som forsker, og at jeg derfor ville se på hva barna gjorde i uteområdet. Med andre ord har jeg fått samtykke fra foreldrene og informert både foreldre og barn om hva jeg skulle. Jeg innhentet derfor et *informert samtykke*. Alle de involverte ble gjort oppmerksom på muligheten til å trekke seg fra prosjektet når som helst.

I henhold til normen for *konfidensialitet* er oppgaven er anonymisert til en slik grad at de som deltok i prosjektet ikke kan identifiseres. Det kan være vanskelig å vite hva som er konfidensielle opplysninger når man skal møte barn i hemmelige habitater, siden det barn sier seg i mellom på steder der voksne i utgangspunktet ikke har adgang må regnes for å være en

hemmelighet. I henhold til kravene om konfidensialitet er alle lister og dokumenter som inneholder barnas egentlige navn, vært forsvarlig oppbevart under prosessen og makulert etter publisering. Jeg har i størst mulig grad forsøkt å anonymisere hendelser ved å bruke andre stedsnavn og navn på barna under observasjonene.

I arbeidet med å gjengi barns egne utsagn har jeg også tatt en vurdering på om publisering av utsagnene vil få *konsekvenser* for de involverte. Det er også gjort en bevisst vurdering på hvorvidt observasjonene eller publisering av observasjonene kan føre til skade eller andre uheldige belastninger. Jeg har kommet frem til at observasjonene jeg har brukt i denne oppgaven ikke volder slik skade eller uheldig belastning for noen av de involverte. Under observasjonene tok to jenter kontakt med meg for å si at hvis jeg skulle se på hva de lekte så kom de ikke til å leke noe gøy, men bare sitte stille. Jeg spurte da om de ville leke om jeg lovte å ikke observere de, noe de bekreftet. Jeg lot derfor være å observere disse barna.

Personvern

I forkant av prosjektet endret jeg metode for å slippe meldeplikt til NSD. Jeg valgte bort formelle barnesamtaler med opptak, og valgte heller uformelle barnesamtaler som ble dokumentert som praksisfortellinger. Siden jeg ikke brukte opptak av lyd eller video, ikke tok bilder eller brukte data som på andre måter kan identifisere informantene er ikke prosjektet meldepliktig til NSD. Jeg opplevde å få god veiledning på dette av veiledere under forarbeidet til observasjonene.

4.0 Presentasjon av- og drøfting rundt empiriske funn

4.1 Introduksjon

I dette kapittelet vil jeg presentere de ulike funnene i barnehagen, og analysere og fortolke disse funnene med relevant teori.

4.1.1 Jenta i rota – hemmelige steder som valuta

Barnegruppen som ble observert var ofte utenfor barnehagens eget område. Konteksten til denne observasjonen er at barnegruppen er samlet på et sted utenfor barnehagen som kalles naturlekeplassen. Dette er et sted med mange stubber, små ”dalsøkk”, røtter og en del

lekeapparater foreldrene har bygget av naturmaterialer. Observasjonen skjedde rett før lunsj, og det var kaldt, og isete på bakken. Denne observasjonen var en av de siste jeg tok, og barnegruppen var blitt mer vant til at jeg beveget meg rundt på området.

Jeg legger tilfeldigvis merke til Aj3 som leker under ei rot. Dette var et barn jeg hadde tillatelse til å observere, men som egentlig ikke var i min fokusgruppe på grunn av alderen. Jeg blir allikevel stående å observere og undre meg over jentas fantastiske lek, der hun stadig setter nye ting opp på ”hyllene” og snakker med seg selv. Det blir snart klart for meg at Aj3 etablerer en butikk. Hun tar stadig kontakt med de andre barna på uteområdet, der de fleste er noe eldre enn henne. Gjentatte ganger forsøker hun tilsynelatende å få andre barn inn i sin lek ved å tilby nye ting fra stedet hun sitter. Først roper hun ”kom å kjøp is”, før hun etter en stund roper ”æ har gava te alle”. Lg4 tar turen innom ”butikken” for å hente seg en ”gave”, som i dette tilfellet er natur-is farget med maling. Lg4 tar med seg ”skatten” han har ervervet i butikken og leker videre med vennene sine, uten at Aj3 får være med. Hun fortsetter stadig med disse tilbudene til det til slutt kommer en jevnaldrende jente som tar med seg Aj3 inn i sin egen lek et stykke unna ”butikken”. Barna forlot hennes habitat sammen.

Etter Fjørtofts forståelse kan vi si at barnet tok i bruk en av biotopene i habitatet, men jeg mener at vi her kan si at barnet har skapt seg sitt eget habitat. Først og fremst skjedde opprettelsen av dette habitatet i barnets eget fantasi. At barnet bak denne rota blir mindre synlig for de voksne var nok heller ikke en planlagt følge av å legge habitatet akkurat der. Her kan vi se et eksempel på hvordan barna kan gjemme seg uten å forsøke på det.

I dette eksempelet kan vi se at Aj3 først skapte sitt hemmelige habitat med å bruke både fantasien og de tingene hun fant på bakken rundt rota. Hvis vi ser nærmere på denne observasjonen kan vi se at Aj3 skaper sin helt egen verden gjennom den internaliserte leken. Hun later som om isklumpene er noe annet enn de de egentlig er. Hun har tatt de forutsetningene skogen byr på og begynt å bruke disse forutsetningene på en helt ny måte. Hun ser også sitt snitt til å invitere andre barn inn i denne eventyrverdenen hun har skapt. Jeg tolker det slik at hun mener selv hun har skapt en valuta som hun kan benytte til å øke sin egen sosiale status. De større barna leker et stykke bortenfor jenta, men samtidig er de innenfor jentas visuelle rekkevidde, og det kan virke som om denne jenta ønsker å være med de største barna å leke. Når de større barna løp forbi forsøkte hun å bruke habitatet og skattene som befant seg i dette habitatet som en inngangsport for å være med de eldre barna i leken. De

eldre barna fant ikke tilbudet om habitatet godt nok for sin egen lek, men kunne tilsynelatende bruke noen av de skattene hun hadde tilgjengelig i sin egen lek. Her kan man kanskje også se hvordan jenta strekker seg mot det som kan være neste utviklingstrinn for henne, men at hun ikke når helt opp på de største barnas nivå riktig enda. For meg som observatør kunne det virke som hun ikke var spennende nok som lekepartner som de større barna, eller kanskje ville de skjerme sitt eget habitat for innblanding fra utenforstående i leken. Jeg vil derfor si at Aj3 bruker dette habitatet som et virkemiddel for å heve sin egen sosiale status, eller for å få innpass hos de store barna, uten at hun lykkes i nevneverdig grad. Hun fremstår for meg som en kompetent og attraktiv medleker for de jevnaldrende barna, og det ender også med at hun begynner å leke med en jevnaldrende jente. Det kan også være, uten at jeg fikk med meg det, at den andre jenta hadde et enda rikere hemmelig habitat.

Å analysere dette habitatet og jentas bruk av dette er selvsagt vanskelig, og det er kanskje heller ingen grunn til å konkludere med at habitatet ikke var interessant nok for de eldre barna, men det var spennende å se hvordan Aj3 tilsynelatende brukte habitatet som et forhandlingskort for å være med de eldre barna i deres lek. Slik jeg så situasjonen var det ingen tegn til negative samspillsmønstre i Aj3s tilnærming til de eldre barna, men hun fikk simpelthen ikke napp. Med utgangspunkt i Vygotskys utviklingssoner kan vi si at de andre barna som Aj3 forsøker å nå opp til tilsvarer Aj3s nærmeste utviklingsone, og hun strekker seg for å nå opp til de. Hun forsøker å tilpasse seg og forstå hva som gjør deres lek så spennende uten egentlig å komme helt i mål med det. Hun forsøker gjentatte ganger fra forskjellige perspektiver helt til hun finner noen som er nærmere henne selv i alder og, mest sannsynlig, utvikling og slår seg til ro der. Det er vel grunn til å tro at dette forsøket på å tilpasse seg de større barna i barnehagen ikke blir hennes siste forsøk.

4.1.2 Storebroren – konfliktløsning når de voksne ikke ser

I konteksten til denne observasjonen er alle barna samlet inne, men noen begynner å bli klare til å gå ut og starte dagen ute. Det var litt kaldt ute, og noen av barna var kanskje derfor litt ekstra sene med å kle på seg, så de som var først ferdig fikk gå ut og vente på de voksne før de ”gikk opp” til uteområdet i barnehagen. Jeg kledde på meg og gikk ut sammen med de første barna, som blir lykkelige for å se meg, for jeg er jo voksen. Jeg forteller at jeg ikke er voksen nok til at de kan gå opp, siden jeg bare er der for å forske. Barna blir tilsynelatende litt skuffet, og jeg opplever at de ignorerer min tilstedeværelse etter dette, siden jeg ikke er ”nyttig”. Derimot opplevde jeg å bli ignorert som positivt for innsamling av data, og det

passet derfor forskerrollen min godt. Mens vi venter etablerer Vg4 og Ag4 en lek i en kjempestor blomsterkasse som står i nærheten av ”platten”. Samtalen går raskt i leken og de går fra å være bevere til ninjago-frosker i Pirbadet på noen få sekunder. De fordeler rollene seg i mellom, før de rutsjer ned på isen og later som de kjører vannsklie. I en tilsynelatende iver over å være i svømmehallen kaster Vg4 en ganske stor isklump på Ag4, som treffer han i hodet. Barnet som fikk isklumpen i hodet gir tydelig uttrykk for at dette ikke var noe han satte pris på. Han la armene i kors, og sier til Vg4 at dette var vondt. Ag4 svarer kontant at siden Vg4 var storebror i leken, så var dette noe han tålte. Vg4 er enig i dette og leken fortsetter uten at konflikten eskalerer ytterligere.

I utgangspunktet må barn som søker steder der de ikke blir sett av de voksne, finne egne strategier for å løse problemer. I dette tilfellet gjemte ikke barna seg så godt, men det stemmer godt over ens med hvordan Deborah Moore beskriver hvordan barna gjemmer seg ”in plain sight”. Gjennom å ligge på magen i denne kassa var barna i sin egen verden, og jeg opplevde at den internaliserte leken skjermet stedet fra utenforstående som en usynlig mur. Her i dette universet de har skapt, eksisterte tilsynelatende ikke jeg, og når problemene oppsto ønsket begge guttene å løse dette selv. Hvis vi ser på forhandlingen når guttene etablerer leken kan dette minne om det springende assosiative samtalemønsteret som Høigård beskriver (Høigård, 2013). Det gir ingen mening for meg som observatør, men dialogen er helt tydelig meningsbærende for begge guttene i leken. Denne korte observasjonen viser både hvor kompetente barna er både når de etablerer leken, og forhandler om regler og rammer, men også hvor kompetente de er til å løse egne konflikter. Motivasjonen til å la konflikten eskalere var etter mitt syn mindre enn motivasjonen til å bringe leken videre. Det er lett å tenke seg at om en voksen hadde observert at et barn kastet isklumper i hodet på et annet barn, ville den voksne grepet inn for å hindre eskalering av konflikten. Det er nettopp slik jeg forstår Moore når hun beskriver ”hyper-vigilant supervision” (Moore, 2014). Og jeg tror også at hvis en voksen hadde grepet inn for å løse konflikten, ville konflikten eskalert. Man kan jo tenke seg at ingen av barna ønsket ”å få skylden” for kranglingen, og at konflikten ved voksnes innblanding kanskje ville eskalert ytterligere. Men begge barna ønsket å fortsette leken, og Ag4 var villig til å se gjennom fingrene på et ”feilskjær” fra Vg4 for fortsette leken. Gjennom samtale og lek erfarer barna hvordan de kan løse konfliktene uten at de nødvendigvis må ”avsløre” stedet de er. Under observasjonsperioden så jeg flere liknende tilfeller av at barna heller fant kreative måter å løse konflikter enn å si ifra til de voksne.

4.1.3 Zombietanksen – Språket i rollelek

I konteksten til denne leken prøver guttene først ut min rolle som observatør. De spytter på bakken og drikker sølevann, samtidig som de kaster blikk på meg med jevne mellomrom. Dette kan ha vært for å se hvilke reaksjoner de fikk fra meg. Jeg smilte til de og fortsatte å skrive i blokka mi. Etter dette blir det tilsynelatende klart for guttene at jeg ikke var der for å passe på at de ikke gjorde rampestreker, og bildet av meg som observatør ble kanskje tydeligere. Ig5 og Eg5 setter seg i hver sin hylle på en veltet bokhylle. De har satt opp koster fremover som representerer kanoner, og de skyter på usynlige zombier fra tanksen. Guttene hadde innredet tanksene før leken startet, og tatt i bruk de mulighetene som var der allerede, slik Høigård beskriver hvordan rolleleken starter. (Høigård, 2013) ”Megabombe!” utbryter Ig5, før Eg5 raskt svarer ”Æ besvimt”. Ig5 ser på Eg5, før han sier ”Æ dødd”. Dg5 svarer raskt ”Ja, også ble du usynlig”. ”Zombietyvan e dø” sier Ig5. To andre gutter kommer løpende til. ”Dær kjæm spionan!” roper Ig5. Eg5 hopper ut av bokhylla og roper mot de to guttene som har gjemt seg bak et tre. ”Vi sjer dokker, for vi har spionkamera”. De to andre guttene løper unna. Eg5 kommer tilbake til bokhylla og forteller at spionene er vekk.

Hvis vi ser på språkfunksjonene slik Høigård beskriver de, kan vi i denne korte dialogen se at barna aktivt bruker den referensielle-, ekspressive-, påvirknings- og kontaktfunksjonen i leken. (Høigård, 2013). De bruker språket for å påvirke narrativet i leken, og gir hverandre små kommandoer og beskjeder som bringer leken fremover. Leken har ikke noe mål utover å være lek. I denne leken gikk praten fort og guttene utfylte hverandres forestillinger om hva som foregikk i periferien rundt ”tanksen” verbalt. I denne ”tilstanden” av lek har guttene etablert sin egen forståelse av verden rundt leken og gir barna muligheten til å reise i tid, siden tidsbegrepet er internalisert i leken. Vi kan også se på dialogen som utspiller seg i leken, den er flyktig og lett, men allikevel drivende for leken. Når leken noe senere utviklet seg slik at Eg5 gikk ut av tanksen ble det tydeligere at blikkene ble viktige turvekslingssignaler når de forhandlet om retningen leken skulle ta. Dialogen slik den fremstår i zombietanksen utfordrer begge to til å være kreative og bruke fantasien for å bringe leken til neste nivå. Slik jeg forstår det, er det nettopp denne samhandlingen og felles innsatsen som gjør observasjonen så interessant, sett fra et sosiokulturelt perspektiv. Her viser Ig5 og Eg5 hvordan samspillet slik Vygotsky beskriver det skaper et rom for abstrakt tenkning. Her ser begge barna klart for seg ting som ikke er fysisk tilstede og løser sammen problemene som måtte oppstå.

Fokuset i leken var ikke guttene som var spioner, men heller deres eget samspill. Når Eg5 sier ”Nå vart æ en zombie”, kaster Ig5 et blikk bort på vennen som oppfatter blikket og fortsetter ”men æ ska ikke spise dæ, æ e en snill zombie som ska skyt dæm andre zombian”. Dette lille blikket Ig5 sendte var nok til at Eg5 sannsynligvis forsto at han måtte utdype hva han mente, for at de fortsatt skulle leke sammen og være på samme ”lag”. Ig5 hoppet ut av bokhyllen og løp fremfor Eg5, latet som han løftet noe og sier ”Sje her, æ reiv av kroppen hannes, så nå kan du spis den”. Jeg forstår dette som at Ig5 forsto Eg5 sine intensjoner i leken og videreførte den. Akkurat denne situasjonen ble for meg et slags vendepunkt i observasjonene mine, for jeg ble plutselig gjort oppmerksom på hvor viktig kroppsspråket er i en finjustert dialog. Med mer utydelig kroppsspråk ville ikke Eg5 blitt oppmerksom på at valget han tok med å skifte side i leken, var kontroversielt. Ett blikk fra Ig5 var nok til at han forsto at han måtte utdype hva han tenkte. Ser vi dette i lys av dialogisk kompetanse kan vi si at blikket fra Ig5 kanskje var en slags fysisk tilknytningsreplikk, der han uten å si det med ord sa ”jeg hører hva du sier, men du må forklare litt mer”. Slike små nyanser fant jeg i flere av observasjonene mine, men de er så små, og svært raske, slik at slike observasjoner er svært vanskelig å oppfatte. I det hele opplevde jeg at kroppsspråk og blikk ble brukt ofte som turveksler eller taust språk. Det var med andre ord bortimot umulig å få komplette observasjoner basert på å kun skrive dialogen mellom barna, siden så mye av dialogen var taus. Leken i observasjonen Zombietanksen kan bli beskrevet som krigslek. Öhman trekker frem i boken ”det viktigste er å få leke” en undersøkelse utført av Dunn og Hughes, som viser at denne typen lek som zombietanksen kan være utfordrende for enkelte barn. Undersøkelsen viste at noen barn fikk et fattigere språk og dårligere lekeevne enn andre barn når de lekte enkle fantasileker som krigslek. Öhman trekker frem at leken krigslek beskrives som enkel og mest imiterer en ytre atferd (Öhman, 2012, p. 210). Jeg synes at mine funn i observasjonene viser at krigsleken også kan være mer subtil og nyansert og absolutt ikke trenger å være fattigere språklig. Öhman tenker kanskje på krigslek som et forstadium til boltreleken der barna er i fysisk kontakt med hverandre, men jeg drar klare paralleller til Zombiekriegen disse guttene deltok i, til krigslek.

Nå var ikke Zombietanksen et hemmelig habitat, knapt heller et hemmelig sted om vi tar utgangspunkt i Nordtømmes definisjoner. Derimot kan vi si at det var en lek som oppsto med utgangspunkt i noen tomme hyller som sto et uvanlig sted. Det er vanskelig for meg å

konkludere med at dette stedet er et foretrukket tilholdssted for disse to barna, og det var også den eneste observasjonen jeg bruker i oppgaven som er utført inne på barnehagens område (innenfor gjerdet). Under denne observasjonen i barnehagen så jeg tydelig hvordan språket ble brukt til å berike leken. Barna jeg observerte vekslet i større grad mellom verbalspråket og kroppsspråket enn jeg hadde trodd. Når man setter seg ned for å observere en barnegruppe kan man plutselig se detaljer som man ellers ikke legger merke til, for eksempel hvordan håndbevegelser og blikk er med på å styre dynamikken i leken. Dette kan best beskrives som å se det store i det lille.

4.2 Tilgang til hemmelige habitater og hvordan de opprettes

Under arbeidet med denne oppgaven fikk jeg erfare hvor hemmelige de hemmelige habitatene er. Jeg hadde en forforståelse av at jeg visste hvor de hemmelige habitatene var og at jeg kom til å bli invitert med inn i leken av de deltakende barna. At jeg ikke fikk tilgang de mest hemmelige og kjære stedene kan skyldes min egen mangel på erfaring i observasjonsteknikk, men det kan også skyldes at disse stedene virkelig er så hemmelig og betydningsfulle for barna at voksne ikke har adgang. Nordtømme hadde i sin studie vært lenge i barnehagen før hun ble invitert med inn i bakrommet, der barna viste henne rundt (Nordtømme S., 2016). At jeg som voksen skal innvies i slike steder som er bygget opp av fantasi og kjærlighet til stedet, er i mindre grad en selvfølge enn jeg i utgangspunktet hadde tenkt. Selv om vi voksne kanskje ikke kommer inn i de hemmelige habitatene, så forstår jeg viktigheten av å la barn erfare slike steder. Spesielt hvis vi ser på det som en indre trang til å skape slike steder som et *rudimentært behov* (Elliot, 2014). Det er utvilsomt en potensiell læringsarena som barna drar god nytte av, men den voksne må i tillegg til å skjerme habitatene, også være bevisst på at dette er arenaer som er potensielt skumle med tanke på utfrysing og mobbing. Det er en vanskelig balansegang hvis vi ser dette i lys av Moores utsagn om *hyper-vigilant supervision* (Moore, 2014), siden for mye overvåking av barna ikke gir rom til å skape disse hemmelige stedene, og for lite tilsyn kan føre til negative adferdsmønstre når barna bruker stedene som i maktkamp for sin sosiale status (Nordtømme S., 2016).

Jeg fikk under observasjonsperioden oppleve hvordan barna tok i bruk de materialitetene de fant og skapte sitt eget rom med disse, både *jenta i rota* og *zombietanken* viser hvordan barna gjorde dette. Men jeg fikk ikke innsyn i de hemmelige habitatene på den måten jeg hadde en forforståelse av før feltarbeidet. Begge disse stedene var etter alt å dømme, nyopprettede

steder for akkurat disse barna. Det er selvsagt vanskelig i en relativt intensiv og kort observasjonsfase å legge merke til om barna er emosjonelt forankret i stedet sitt. Basert på samtaler med barna, og det de ville fortelle meg i etterkant av observasjonene, føler jeg meg relativt sikker på at dette var steder som var ganske nyopprettet. Man kan tenke seg at bokhylla som utgjorde zombietanksen vil være et foretrukket sted for guttene å leke fremover. Der er noe vanskeligere å forestille seg at butikken bak rota, -uten de materialitetene jenta brukte, fremdeles er like spennende når snøen er smeltet. Stedet skifter karakter, og vil måtte innredes helt på nytt, i tråd med det Fjørtoft sier om sesongvariasjoner i biotopene. Jenta i rota fikk heller ikke det resultatet hun tilsynelatende prøvde å få, og forlot dette habitatet når den jevnaldrende jenta kom. Habitatet ble da stående ubrukt, og kanskje er det nettopp dette som avgjør om et sted faktisk er et habitat, at gleden ved gjentakende bruk legger grunnlaget for den emosjonelle tilknytningen til stedet, og steder som ikke lenger blir brukt, går fra å være skjermede habitater til å bli en veltet rot igjen. Helt til neste person oppdager stedet.

5.0 Oppsummering/konklusjon

I denne oppgaven har jeg tatt for meg noen begreper og forståelser jeg hadde med meg inn i undersøkelsen, samtidig som jeg også har innført min egen forståelse for begrepet hemmelig habitat. Videre har jeg tatt for meg hvordan jeg gikk frem i feltarbeidet, og i analysearbeidet av oppgaven for å skape en transparent oppgave. I funnene mine beskriver jeg empirisk hvordan barn etablerer hemmelige habitater gjennom å ta i bruk steder som ser tilsynelatende ut som noe annet, men som oppleves skjermende for barna. En veltet rot kan bli en butikk, og en gammel bokhylle som ligger på siden kan bli et fantastisk transportmiddel i en zombieapocalypse. Det viktigste er at stedet som brukes kan kombineres med den internaliserte leken og fantasien som barnet selv eier. Når det fysiske rommet møter barnas fantasi oppstår det en mulighet til å skape et rom som skjerner lek fra andre barn, voksne eller miljøet rundt stedet. Her oppstår alt fra hemmeligheter og humor til ulovligheter som de voksne ikke skal se. I disse stedene påvirkes språk og handlinger av å være utenfor rekkevidden til en voksen. Språket kan gjennom nyanser og kroppsspråk brukes til å videreføre lek, og løse konflikter. Selv med min førforståelse av kompetente barn har jeg stadig vekk blitt overrasket over barnas språklige kompetanse og over hvor nyansert språket fremstår både taust og verbalt. I funnene mine fant jeg hvordan barna i større grad enn jeg trodde bruker taust kroppsspråk. Jeg fant også ut hvordan motivasjonen til å fortsette leken kan være større enn motivasjonen til å eskalere uenigheter, og at barna gjennom samhandling

ofte kan finne bedre løsninger på konflikter alene enn om voksne er til stede. Funnene mine tyder på at personalet i barnehagen må jobbe bevisst for å skape rom til å ha hemmelige steder, og at man bør unngå såkalt ”*hyper-vigilant supervision*” eller overvåkning av barna. I mitt pedagogiske grunnsyn er jeg tydelig på at de voksne må sitte litt på hendene når barn holder på for seg selv. Gjennom å vente litt med inngripen i en situasjon eller konflikt kan man hjelpe barna å skape rom til at de selv kan løse situasjonen. Det er blitt klart for meg etter denne undersøkelsen hvor viktig rolle de hemmelige stedene og de hemmelige habitatene har for barn. Den iboende trangten til å skape sine hemmelige steder er tilsynelatende like grunnleggende som behovet for å leke, uten at dette er noen motsetning. Det er grunn til å tro at barnehagelæreren gjennom å gi barna frihet til å utforske nye steder, kanskje kan legge til rette for at barna får slike erfaringer med hemmelige habitater.

6.0 Avslutning

Jeg er tilbake i bestemors hage, og har kanskje et rosenrødt bilde av hvordan leken var i mitt hemmelige habitat. Det var nok flere konflikter under dette treet enn jeg kan huske, men det er tydelig for meg nå at jeg som barn fikk mye samspillkompetanse gjennom å leke med andre barn på nettopp dette stedet. Jeg håper også at mine egne barn opplever det samme når de leker i hagen eller i barnehagen, og at de også kan finne tilbake til disse verdiene når de en gang får barn. For meg som barnehagelærer er det ikke tvil om at jeg kommer til å ta med barnegruppen ut av barnehagen for å gi de rom til å skape slike plasser. Jeg håper bare jeg finner de igjen.

7.0 Bibliografi

Öhman, M. (2012). *Det viktigste er å få leke*. Oslo: Pedagogisk forum.

Bergsland, M. D., & Jæger, H. (2018). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Elliot, S. (2014). *Young Children and the Environment: Early Education for Sustainability*. (J. M. Davis, Red.) Cambridge University Press.

Fjørtoft, I. (2004, 01). *Landscape as Playscape: The Effects of Natural Environments on Children's Play and Motor Development*. Hentet 04 15, 2019 fra researchgate.com: <http://www.colorado.edu/journals/cye/>.

Glaser, V., Størksen, I., & Drugli, M. (2014). *Utvikling lek og læring i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.

Høigård, A. (2013). *Barns språkutvikling*. Oslo: Universitetsforlaget.

KD. (2017). *Rammeplan*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Larsen, A. (2012). *En enklere metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Moore, D. (2014, 01 07). *The teacher doesn't know what it is, but she knows where we are': young children's secret places in early childhood outdoor environments*, *International Journal of Play*. Hentet 04 15, 2019 fra tanfonline.com: <https://doi.org/10.1080/21594937.2014.925292>

Moser, T., & Martinsen T., M. (2010, 12 13). *The outdoor environment in Norwegian kindergartens as pedagogical space for toddlers' play, learning and development*. Hentet 04 15, 2019 fra tandfonline.com: <https://doi.org/10.1080/1350293X.2010.525931>

Nordtømme, S. (2016). *På vei mot en rom(s)lig pedagogikk - En fortolkende studie av barns lekerfaringer med rom og materialitet*. Kongsberg: HSN - Fakultet for Humaniora og utdanningsvitenskap.